

סוריה במלחמת "חרבות ברזל": תומכת סמלית, נמנעת מהסלמה

כרמית ולנסי וטל אברהם | 20 בדצמבר, 2023 | גיליון 1803

מאז פרוץ מלחמת "חרבות ברזל" ישראל מצויה בעימות רב זירתי עם כוחות המתקיפים אותה מלבנון, מעיראק ומתימן. לעומת זאת, בסוריה - מעבר לתקריות מעטות המיוחסות בעיקרן לקבוצות פלסטיניות - לפי שעה נראה כי לא מתגבשת חזית פעילה נגד ישראל. הלכי הרוח בסוריה משקפים אמנם תמיכה בפלסטינים (לצד ביקורת על הנשיא בשאר אל-אסד, ציר ההתנגדות והקהילה הבינלאומית), אך אסד אינו מעוניין לתמוך בחמאס במחיר איום אפשרי על שרידותו. יתכן כי גם איראן מעוניינת לשמור את סוריה מחוץ למערכה על מנת לא לסכן את "הנכס הסורי", אלא ביום פקודה שהיא תקבע, לא הפלסטינים. נכון שישראל תפעל לגבות מחיר מכוחות "הציר" בסוריה בתגובה על פעילותו מזירות נוספות ותוך ניצול הזדמנות לגריעת יכולותיו הצבאיות, על בסיס ההערכה שהסיכון להסלמה בזירה הסורית נמוך יותר.

מאז פרוץ מלחמת "חרבות ברזל" ישראל מתמודדת עם אתגרים רב-זירתיים שיוצרים שלוחיה של איראן במזרח התיכון - בראשם חזבאללה, החותיים בתימן ומיליציות שיעיות בעיראק שתוקפות בסיסים אמריקאיים. לאור חובתם לסייע לחמאס במסגרת "ציר ההתנגדות", נראה כי מטרת הארגונים היא לנהל עימות מוגבל על מנת להפעיל לחץ ישיר ועקיף על ישראל (דרך ארצות הברית) לסיים את המלחמה, ובעיקר להסיט את הקשב של צה"ל מרצועת עזה לעבר חזיתות נוספות. בסוריה, לעומת זאת, מעבר למספר תקריות ירי המיוחסות בעיקר לגורמים פלסטיניים, וכן תקיפות של מיליציות שיעיות נגד בסיסים אמריקאיים במדינה, לא מתגבשת לפי שעה חזית פעילה באזור הגבול. ניכר כי הנשיא בשאר אל-אסד אינו ממהר להירתם למערכה ולהפוך את סוריה לזירת לחימה משמעותית. זאת עקב מספר שיקולים מרכזיים:

א. שרידותו של אסד - בתחילת המלחמה העבירה ישראל מסרים מאיימים לאסד, שלפיהם כניסה למערכה תעמיד הן את דמשק והן את קיומו בסכנה. אסד עצמו, ששרד 12 שנים של מלחמת אזרחים עקובה מדם ומכיר ביכולת הצבאית של ישראל, שזוכה כעת גם לגיבוי אמריקאי משמעותי, אינו מעוניין לסכן את שלטונו שוב.

ב. יחסי חמאס-סוריה - חמאס, ששורשיו הרעיוניים בתנועת "האחים המוסלמים", לא זו בלבד שגינה בחריפות את אסד בגין מדיניותו במלחמת האזרחים, אלא תמך במתנגדיו ובפרט בארגוני מורדים המזוהים עם "האחים". עם זאת, במהלך השנים חל תהליך איטי והדרגתי של התקרבות מחדש של המשטר הסורי לחמאס, בין היתר כתוצאה

מלחצים שהפעילו איראן וחזבאללה במטרה ללכד את שורות "ציר ההתנגדות" לישראל. באוקטובר 2022 הסכימו הצדדים לחדש את יחסיהם, אולם [באוגוסט 2023](#) [האשים אסד את חמאס בצביעות ובבוגדנות](#). הנשיא הסורי הדגיש כי היחסים לא יחזרו למצבם כפי שהיו טרם מלחמת האזרחים.

ג. שיקול צירי - ייתכן שהסיבה לאי-מעורבותה של סוריה טמונה בדירקטיבה של הציר ולא רק בהחלטת אסד. איראן, על אף שאיפתה לאתגר את ישראל ממספר זירות רב ככל הניתן, אינה מוכנה להקריב את הנכס הסורי עבור חמאס, בשל היותו מרכז טריטוריאלי ולוגיסטי חשוב, אלא מעוניינת לשמרו למקרה שתתפתח מלחמה בינה או בין חזבאללה לישראל. ייתכן שבראיתיה, נכון למצות בשלב זה את השימוש בשלוחים אחרים, דוגמת החות'ים בתימן והמיליציות בעיראק, וכן את השימוש המוגבל בחזבאללה מתוקף תפקידו כ"מוביל" ההתנגדות.

למרות שלא נפתחה חזית בסוריה, אין מדובר בזירה שקטה. מאז פרוץ המלחמה ברצועת עזה אירעו מספר מקרים של ירי רקטי לעבר שטח ישראל מהגבול, אשר בוצעו על ידי גורמים פלסטיניים - ככל הנראה ללא אישור המשטר הסורי. תקיפות אחרות, דוגמת הכטב"ם ששוגר משטח סוריה והתפוצץ בבית ספר באילת, מיוחסות למיליציות שיעיות הפועלות במדינה. במקרה זה, מדובר ככל הנראה ב"דיוויזיית האמאם חסיין" - יחידה שבראשה עומד בכיר לשעבר בזרוע הצבאית של חזבאללה [בשם ד"ר אלפקאר, ונמצאת תחת פיקוד כוח קדס](#) האיראני. בתגובה, צה"ל תקף בסוריה מספר פעמים, תוך גביית מחירים מהריבון הסורי, ואף גבה [הרוגים מקרב פעילי חזבאללה](#) (ועל פי פרסומים זרים גם מקרב אנשי כוח קדס האיראני) - מהלך שישראל נמנעה מלנקוט בשגרה, לאור "כללי המשחק" מול חזבאללה.

בנוסף, מאז תחילת המלחמה, מיליציות פרו-איראניות בהובלת "ההתנגדות העיראקית" [תקפו בסיסים אמריקניים בסוריה ובעיראק](#). עשרות פעמים. ארצות הברית הגיבה במקרים בודדים בלבד נגד מטרות של המיליציות במזרח סוריה ובעיראק, מתוך כוונה להימנע מהסלמה.

כבשגרה, המשטר הסורי ממשיך להתמודד עם מספר אתגרים שאינם קשורים למלחמה ברצועת עזה. בראש ובראשונה - סבב לחימה נוסף בצפון-מערב סוריה בין המשטר למורדים. במסגרת זו, [כוחות סוריים ורוסיים חידשו את התקיפות האוויריות באזור חומס ואידליב. מתחילת אוקטובר](#) ועד כה דווח על עשרות הרוגים ומאות פצועים. במזרח סוריה נמשכים עימותים בין כוחות מקומיים וניכרת עלייה גם בתקיפות דאע"ש נגד כוחות הצבא הסורי. בדרום המדינה, בסוודא, נמשכות מחאות הדרוזים נגד המשטר על רקע המשבר הכלכלי העמוק.

כיצד תופסים בסוריה את המלחמה בעזה?

התפיסה הרווחת בסוריה כלפי המלחמה משקפת ברובה תמיכה בעם הפלסטיני, תוך הדגשת הדמיון בין "פשעי המלחמה" והיקפי ההרס ברצועה לאלו שנצפו בסוריה במהלך מלחמת האזרחים. השונות מתבטאת בעמדות ביחס למשטר, ל"ציר ההתנגדות" ולחמאס.

בעוד שהשיח הרשמי בסוריה, כמו גם של תומכי המשטר, מתמקד בתמיכה במתקפת הפתע של חמאס ובעם הפלסטיני תוך הדגשת התוקפנות הישראלית כלפיו, מקרב מתנגדי המשטר נשמעת ביקורת על הקשב האזורי והבינלאומי המוגבל שלו זכו הסורים בשנות המלחמה, לעומת הקשב המופנה לפלסטינים ואשר בא לידי ביטוי בין היתר בגל העולמי של מחאות פרו-פלסטיניות. עוד נשמעת ביקורת על הקריאות הבינלאומיות לעצור את האש ולסיים את המלחמה ברצועת עזה - בעוצמה שלא נשמעה במקרה הסורי. יש מתנגדי משטר שרואים בחמאס חלק מ"ציר ההתנגדות" הכולל את איראן, חזבאללה וסוריה, משמיעים קריאות תמיכה בישראל וקוראים לחיסול חמאס ובתוך כך להחליש את הציר. עם [נאומו של אסד בכינוס הליגה הערבית והמדינות האסלאמיות בסעודיה](#) (11 בנובמבר), שבמסגרתו האשים את ישראל בפשעי מלחמה וגיינה את המערב על רקע המלחמה בעזה, רבים ברשתות החברתיות ציינו את האירוניה שבדבר והזכירו את מעשי הטבח שאסד עצמו ביצע בפלסטינים שבמדינתו, כמו גם בשאר אזרחיו, במהלך מלחמת האזרחים. באדליב, מעוז האופוזיציה הסורית, יוצאים לרחובות כדי להביע תנחומים לתושבי עזה, אך מלגלים על ההצהרות של דמשק בגנות פשעיו של הכובש הציוני: ["זו שביצעה, יחד עם רוסיה, איראן וחזבאללה, פשעי מלחמה כלפי העם הסורי, כולל שימוש בנשק כימי בע'וטה של דמשק ובעיירה ח'אן שיח'ון, פשעים שהם חמורים וקשים עשרות מונים"](#). גם בקרב הדרוזים, נשמעת ביקורת דומה: ["נקו את שיניכם מבשרם של הילדים הפלסטינים בתל אל-זעתר \[לבנון, 1976\] ובמחנה ירמוכ \[דרום דמשק, 2012-2018\] לפני שתקוננו על עזה"](#). חלק ממתנגדי המשטר בסוריה ובגולה קוראים לישראל לנצל את ההזדמנות ולחסל גם את אסד.

מפקד "הכוחות הסורים הדמוקרטיים" הכורדיים (ה-SDF), [מט'לום קובאני ציין כי מתקפת החמאס על ישראל איננה מקובלת, אך גם לא השימוש בכוח "בלתי פרופורציונלי" שישראל מפעילה נגד הפלסטינים](#): "אלו מגבירים את הסיכון למעשי טרור קיצוניים שעלולים להבעיר את האזור כולו ולזלוג למערב". זאת ועוד, המלחמה מאפשרת לטענתו לשחקנים דוגמת טורקיה לנצל את המצב ולהחריף פעילותה נגד הכורדים ככל שתשומת הלב העולמית מתמקדת ברצועת עזה.

סוריה - "המערכה שבתוך המלחמה" - משמעויות לישראל

נראה כי אסד ותומכיו אינם מעוניינים להפוך את סוריה לזירת לחימה עצימה מול ישראל במסגרת המערכה הרב-זירתית המנוהלת על ידי איראן ו"הציר". עם זאת, יכולתו של המשטר לרסן פעילות פלסטינית או צירית משטח סוריה מוגבלת ונתונה ללחצים מצד איראן וחזבאללה. הגם שאלו אינם מעוניינים בהכרח להפעיל לחץ על אסד בעת הנוכחית, עמדתם זו תאותר ככל שתימשך הלחימה, כתלות בהתרחבות העימות בין ישראל לחזבאללה ובמידת הסכנה שתישקף לארגון בראיית איראן.

לאור זאת, על ישראל לגבש בעת הנוכחית אסטרטגיה מובחנת עבור כל אחד מהשחקנים הרלוונטיים בזירה הסורית, שתוכל לייצר גם הזדמנויות. מול משטר אסד, ראוי למצוא איזון בין

גביית מחיר ישיר בגין פעולות "הציר" משטח סוריה, על מנת לעודד אותו לרסן את הפעילות הצירית ולהמחיש לו את הסכנה שזו מציבה לו, לבין הימנעות מלחץ רב מדי, העלול להניעו להתיר את הרסנים מעל גורמי הציר או אף לפעול בעצמו בתגובה לתקיפות הישראליות.

אשר לנוכחות גורמי "הציר" בסוריה, נכון שישראל תנצל את מומנטום המלחמה ותגיב באופן עוצמתי יותר נגד נכסיו. בסוריה יש לישראל חופש פעולה נרחב יחסית (לעומת לבנון), ואותו יש לנצל להעמקת הפעילות נגד חזבאללה והמיליציות על מנת לגרוע מיכולותיהם הצבאיות ולהרחיקם מהגבול עם ישראל, בקצבים ובהיקפים גבוהים יותר מאשר בימי שגרה או במסגרת "המערכה שבין המלחמות" (מב"ם), המתנהלת בסוריה מעל עשור. מהלך כזה יוביל לגיבוש כללי משחק חדשים, שיטיבו עם ישראל ואף יאפשרו לעצב מציאות ביטחונית משופרת "ביום שאחרי", גם בזירה הסורית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט